

# **A szülők válásának hatása az egyén párkapcsolati minőségére és stabilitására**

jelige: párkapcsolat

# Tartalomjegyzék

|      |                                 |    |
|------|---------------------------------|----|
| 1.   | Bevezetés.....                  | 2  |
| 2.   | Elméleti háttér .....           | 3  |
| 2.1. | A szülők válásának hatása ..... | 6  |
| 3.   | Korábbi eredmények .....        | 9  |
| 4.   | Kutatás.....                    | 10 |
| 4.1. | Kétváltozós tesztek .....       | 12 |
| 4.2. | Többváltozós tesztek.....       | 15 |
| 5.   | Összefoglalás .....             | 17 |

## 1. Bevezetés

A párkapcsolatok és azok alakulása az életünk összes területére hatással vannak. Befolyásolják a gyermekszületést, az egészségi állapotot és az egyéni jóllétet is (Erát, 2019). A házasságok visszaszorulása, a válások terjedése és a gyermekvállalási szándék csökkenése, illetve a házasságon kívüli gyermekvállalás növekedése is évtizedekkel ezelőtt kezdődött Magyarországon. A házasságok mellett megjelentek az élettársi kapcsolatok, ezek terjedni kezdtek, ami ezen változásokat is felerősítette, hiszen ezekben a kapcsolatokban a gyermekvállalás ritkább, illetve a stabilitásuk gyengébb. Az új párkapcsolati formák és a válás is egyre elfogadottabbá vált, így a házasság értéke csökkenni kezdett, mára többnyire elveszítette jelentőségét (Gödri, 2001).

Azzal, hogy nő a házasságon kívüli gyermekvállalások és a válások száma, rengeteg olyan gyermek születik, akinek a családi háttere kevésbé stabil és kisebb eséllyel kap biztos érzelmi nevelést. Abban az esetben, amikor egy kapcsolat felbomlik, nem csak a gyermek az érintett, hanem a válófélben lévő felnőtt is, akinek az érzelmi állapota instabil. Az érzelmileg instabil felnőtt nem tud biztonságot nyújtani gyermekének, ezáltal az érzelmi fejlődésében problémák léphetnek fel. Gyakran az elvált szülők között a konfliktus nem csak a válás előtt, de utána is fennálló jelenség marad. Ennek középpontjában a gyermek áll, aki a szüleitől látott minták alapján nem tudja elsajátítani az egészséges konfliktuskezelést. Amellett, hogy nem tanulja meg kezelni a konfliktusokat kötődési problémái is kialakulhatnak, ugyanis bizonyos esetekben a szülei döntés elé állítják vagy nem törekednek a válás utáni közös nevelésre, így a gyermekben nem tud kialakulni a teljes bizalom és az egészséges kötődés sem. Az említett cselekedetekkel a szülők között egyfajta verseny alakulhat ki a gyermekért és a szeretetért, ezzel fokozva a gyermekben kialakult szorongást. További probléma lehet az, hogy azzal, hogy a szüleitől azt látja, hogy egy kapcsolat felbontható probléma esetén, nem alakul ki benne a biztos elköteleződés egy másik fél iránt, így a későbbi párkapcsolata nagyobb eséllyel végződik válással (Smith-Etxeberria et al., 2022).

Kutatásom során a válás hatását vizsgálom az egyén későbbi párkapcsolatára, illetve a válás átörökítését generációkon keresztül. A tanulmányom fő elmélete a szocializációs elmélet, mi szerint a szülőktől látott minta alakítja a gyermeket és a későbbi párkapcsolati viselkedését. Emellett a válás után rögtön bekövetkező hatásokra is kitérek, mint például az iskolai teljesítmény romlása, a korai szexualitás, elköltözés, házasság és gyermekvállalás. Ezen tényezők válással való összefüggése is megjelenik az elméletek során.

A tanulmány első felében a szülők válásának az egyénre és a párkapcsolatra gyakorolt hatását mutatom be, leginkább nemzetközi kutatások alapján. A hatások mellett a párkapcsolati minőség és stabilitás mérését, ezek nehézségeit, a különböző elméleteket és a genetikai összefüggést fejtem ki. A második részben a korábbi kutatások eredményeit ismertetem. Végül az elemzésem során összefüggést keresek a szülők válása és az egyén párkapcsolatának alakulása között. A tanulmányom célja, hogy elemzésemmel cáfoljam vagy megerősítsem a válás átörökítését Magyarországon, illetve, hogy összefüggést találjak a szülők válása és az egyén párkapcsolati minősége és stabilitása között. Az elemzésem során az Életünk fordulópontjai panelkutatás első és második hullámának adatait használtam fel.

## **2. Elméleti háttér**

A párkapcsolatok az összes demográfiai folyamatra hatással vannak. Befolyásolják a születést, hiszen több gyermek születik kapcsolatból, kiemelten házasságból, mint azon kívül; a halálozást, mert a nem házasságban élők előbb halnak, mint a házasok; illetve a vándorlásokat, hiszen kapcsolatok miatt az emberek költöznek, jobb esetben össze, rosszabb esetben szétválás után külön (Boyle et al., 2008). A párkapcsolatok minőségének és milyenségének társadalmi és egyéni jelentősége is van, az életminőségnek egy befolyásoló tényezője. A kapcsolat minőségének hatása van az egyén mentális és fizikai egészségére, társadalmi helyzetére és ezzel együtt a gyermekvállalásra is (Erát, 2019). A válásoknak jelentős része is a párkapcsolat minőségének megromlásából adódik, ennek hatása pedig generációkon átívelő lehet (Amato, 2001).

Fontos azonban megemlíteni az 1950-es évek után bekövetkező norma- és viselkedésbeli változásokat. A második demográfiai átmenetet követően csökkenést figyelhetünk meg a termékenységekben és a házasságkötésekben, ezzel ellentétben a válások száma nő és az élettársi kapcsolatok terjedni kezdenek (Murinkó, 2023). A változások egyfelől köszönhetőek az immateriális igények előtérbe kerülésének, egyre fontosabbá válik az egyén, ezzel együtt az önmegvalósítás és az autonómia. Emellett az életutak is megváltoznak, eltolódnak, az emberek tovább maradnak az oktatásban, ennek köszönhetően az elköltözés ideje is későbbre csúszik, ennek a következménye a későbbi házasságkötés és gyermekvállalás is. Ezen tényezők hátterében állnak a makrokulturális átalakulások, mint például a vallás visszahúzódása, a politikai szemléletek változása és az ezzel együtt járó társadalmi kapcsolatok átalakulása (Lesthaeghe, 2014).

Ahogy azt korábban említettem a kapcsolatok életünk minden részére hatással vannak, ezért kiemelten fontos a minőségük és a stabilitásuk mérése és vizsgálata. A minőség és a stabilitás között nem minden esetben van egyértelmű kapcsolat. A kézenfekvő jó minőségű és stabil, rossz minőségű és instabil kapcsolatok mellett jelen vannak a rossz minőségű, de stabil és a jó minőségű, de instabil kapcsolatok is (Amato, 2001). A rossz minőségű, de stabil kapcsolatokhoz tartoznak például azok, amelyek gazdasági helyzet, gyermekek vagy vallási okokból miatt nem bomlanak fel. Ahhoz, hogy egy kapcsolat sikeres legyen az kell, hogy a stabilitás és a minőség együtt működjön, a benne lévők magas elégedettségről számoljanak be, a tetteik ezt tükrözzék, és nem elengedhetetlen az sem, hogy a társadalmi elvárásoknak eleget tegyen és az ez által elfogadott keretbe beleilljen (Gödri, 2001).

A kapcsolatok minőségét (jól) mérni nehéz feladat. Egyrészt, az egyénnek a szubjektív véleményét lehet csak felmérni ebben a témakörben, tehát teljesen reprezentatív sose lehet a felmérésünk. Az egyének hajlamosak a kapcsolatukat olyannak bemutatni, ami a társadalom által elfogadott, nem túl sokatmondó, vagy jó vagy rossz, ez a konvencionalizáció (Erát, 2019). A konvencionalizáció eredménye az, hogy a skála közepéről az emberek eltűnnek, a két véglet felé húznak a válaszok, ez is nehezíti a kapcsolatok minőségének elemzését. A minőség mérésének indikátorai a harmónia, az ellentétek és ezek kezelése, a boldogság, az elégedettség, illetve az alkalmazkodás (Gödri, 2001). Ezen indikátorok mérésére különböző skálákat hoztak létre a szakemberek. Létezik például boldogságot, elégedettséget, és harmóniát mérő skála, azonban ezek nem fedik le teljesen a kapcsolat minőségét. A legátfogóbban a *Marital Quality Scale* méri a kapcsolati minőséget (Gödri, 2001 idézi Bowen & Orthner, 1983) A skálák eredményeinek legtöbbje U alakú görbét ír le, ez a kezdeti szerelem csökkenését, majd a gyermekek kirepülése után a kapcsolattal való elégedettség növekedését jelenti, ezért is van az, hogy az idős párok általában elégedettebbek a kapcsolatukkal, mint a fiatalabb házaspárok. Az eredmények alapján a minőséget időbeli síkon is vizsgálhatjuk, az eredmények hatására több modell is létrejött, amik reprezentálják a kapcsolatok alakulását (Erát, 2019). Két csoportba lehet a modelleket besorolni, egyrészt az idővel csökkenő minőségű kapcsolatok, másrészt az idővel stagnáló kapcsolatok csoportja. Az idővel negatívan változó csoportjába tartozik a kiábrándulási, a felmerülő nehézségek és a nászút vége modell. Az összes modellben jelentős szerepe van a kezdeti idealizációnak, a későbbiekben a kialakított kép átalakul, a párok szembesülnek a valósággal és a problémákkal, amik egy kapcsolattal járnak. A stagnáló kapcsolatok köszönhetőek a kezdeti minőségi ismerkedésnek, azaz megismerik egymás hibát, így nem a későbbiekben derül fény az ellentétekre. Emellett a hozzászokási modellben élők a

nehézségeken továbblépve tudják helyreállítani kapcsolatuk minőségét és ezzel ki tudnak alakítani egy stabil és hosszú kapcsolatot. A kapcsolat minőségét befolyásolják egyéni, párkapcsolati és társadalmi-gazdasági tényezők is. Az egyéni tényezőkhez tartozik a nem, az életkor, a vallás, a szülők válása és a korábbi házasság és az azzal együtt járó válás (Amato, 2001).

A minőség mellett a párkapcsolat stabilitását is figyelembe kell venni, amikor kapcsolatokat vizsgálunk. Egy kapcsolatnak a stabilitása a válásra való hajlamot mutatja meg, minél instabilabb, annál nagyobb eséllyel következik be a válás. A stabilitás vizsgálata a minőséghez hasonlóan egy összetett és nehéz feladat, ugyanis a válaszadók szubjektív értékelését tudjuk felmérni a különböző erre készült kérdőívekkel. Ezen kérdőívek többsége a válási hajlamot, illetve a házassággal és válással szembeni nézeteket méri fel és így kapunk képet a stabilitásról (Gödri, 2001). A házasságok stabilitását egyéni és társadalmi tényezők is befolyásolják. Egyik fontos befolyásoló tényező a már említett normák változása, a házasságról való vélekedés, az élettársi kapcsolatok és a válások terjedése. Azzal, hogy a házasságról való általános vélekedés változik és a válások elfogadottá válnak, a házasságnak a szentsége, megszakíthatatlansága elveszik és megnyílik a lehetőség, hogy az egyének társadalmi elítélés nélkül lépjenek ki egy már nem működő kapcsolatból. Ezek mellett nagy szerepet játszik, mint egyéni tényező például a házasságkötési kor, a társadalmi-gazdasági helyzet, a gyermekvállalás és az egyén szüleinek válása. A házasságkötési kor tekintetében a fiatalon házasodók párkapcsolatának stabilitása többnyire gyengébb, mint a később házasodóké. Ez leggyakrabban az elköteleződés hiányának köszönhető, több évnyi házasság után döbbennek rá, hogy még nem állnak készen a megállapodásra és hiányolják a házasságuk előtti egyedül töltött éveket. A társadalmi-gazdasági helyzet alapján az iskolázottságnak, a foglalkoztatottságnak, illetve a jövedelemnek van meghatározó szerepe. Az alacsony végzettség általában együtt jár az alacsonyabb fizetéssel és gyakran a foglalkoztatottság hiányával is. Mindhárom esetben jellemző az alacsonyabb párkapcsolati minőség, ám a stabilitást gyakran növelheti az anyagi bizonytalanság. Azok körében, akiknek a megélhetése bizonytalan gyakran előfordul, hogy a házasságot gazdasági okokból tartják csak fenn, így a párkapcsolat magas stabilitást mutat az alacsony minőség mellett. A gyermekvállalással járó gyakori minőségbeli romlás a stabilitásra nem minden esetben van hatással, ugyanis a gyermekszületés évekre lecsökkenti a válásnak az esélyét. Azonban a gyermekvállalás nem minden esetben van negatív hatással a kapcsolatra, előfordulhat, hogy nincs, vagy pozitív hatással van az elégedettségre és a minőségre (Erát, 2019). A párok szülővé válása teljeskörű változást jelent a kapcsolatuk tekintetében is. Ahhoz,

hogy a gyermek megszületése után is sikeres legyen a kapcsolat, az kell, hogy a felek rugalmasan tudják újratervezni az életüket, kapcsolatukat és alkalmazkodni tudjanak a teljesen új élethelyzethez. A párok szülővé válása teljeskörű változást jelent a kapcsolatuk tekintetében is. Új terhek rakódnak a felekre, megváltoznak a szerepek, az élethelyzet és az idő, amit eddig a kapcsolatukra fordítottak másra terelődik (Sindylkova & Kapcsó, 2022). Abban az esetben, ha a pár nem tud alkalmazkodni a kialakult helyzethez a minőségbeli romlás után a stabilitás is csökkenni kezd. Ha a kapcsolat instabillá válik, a válásra való hajlam nő és sok esetben hamarosan be is következik (Amato, 2017).

### *2.1. A szülők válásának hatása*

Eddig tehát elmondható, hogy a párkapcsolati minőség és stabilitás fontos demográfiai és szociológiai tényező, melyet kiemelten nehéz mérni, és hogy időben változó. A minőségre és stabilitásra több dolog hathat, ezek közül kutatási kérdésem számára kiemelten fontos a szülők válása. A szülők válása életkortól függetlenül hatást gyakorol az egyénre és annak romantikus kapcsolataira, mert az elvált szülők gyerekeinek körében gyakoribb a válás előfordulása, a kapcsolatok instabilitása és rossz minősége. Teljesen biztos adatok nincsenek arról, hogy miért lehet generációkon átívelő a válás, de több kutatás eredményéből kirajzolódtak lehetséges befolyásoló tényezők (Amato, 2001).

Az egyik legfontosabb a *socialization theory* (szocializációs elmélet), melynek alapja, hogy a gyermekek a szüleiktől tanulnak mindent, többek közt a kapcsolati viselkedést is (Amato & DeBoer, 2001). Tehát ha a szülőktől azt tanulják, hogy egy házasság felbontható, esetleg, hogy a problémák megoldása konfliktussal történik, a későbbi kapcsolataikban ők is ezeket fogják alkalmazni. A szülők válását legtöbb esetben megelőzi egy instabil, konfliktusos időszak, ami hosszú ideig is elhúzódhat, és ez a gyermekben és a szülőben is egyaránt stresszt okoz, abban az esetben is, ha nem is végződik válással az eset végül (Shanoora et al., 2020). Feltételezhető stresszorok, azaz stresszt okozó tényezők lehetnek, például, ha a szülő figyelme a gyermekről a saját problémáira terelődik, ezáltal nem minden esetben tud érzelmi biztonságot nyújtani gyermekének; a szülőknek a válás utáni bezárkózása és teljes elfordulása a másik szülőtől; és az sem egy elképzelhetetlen eset, ha a szülők a gyermeknek panaszkodnak a másiktól, ebben az esetben választás elé kerül a gyermek, hogy melyik szülőjéhez maradjon hűséges, ez a hatalmas nyomás még jobban erősíti a benne lévő szorongást. A szocializációs elmélettel szemben a generációkon átívelő válásokat genetikai öröklődés szempontjából is

vizsgálták, azonban jelentős összefüggést nem találtak a kettő között, csak lehetséges oknak tartják (D’Onofrio et al., 2006). Nincsenek olyan genetikai, velünk született tényezők, amiktől hajlamosak lehetünk a válásra, csak bizonyos személyiség jegyek, amik akár örökölhetőek is, de jelentősebb tényező a szocializáció.

A válás hosszú és megterhelő időszakában felmerülő potenciális folyamatok tehát a gyermekek kötődési formáira is negatív hatással vannak mert a gyermek az instabil időszakban szocializálódik, és kialakul egyfajta szorongó és elkerülő viselkedés a gyermekeknél, ami a későbbi kapcsolati stabilitást és minőséget befolyásolja (Smith-Etxeberria et al., 2022). Ezek mellett az egyénben negatív kép alakulhat ki saját magáról, másokról, illetve a kapcsolatokról. Ez a negatív kép nem teszi lehetővé számára azt, hogy valósan lássa magát vagy a másik felet, ami szintén rossz minőséghez, akár bántalmazáshoz, és a kapcsolat végéhez vezethet. Összességében, a párkapcsolatokról alkotott negatív kép és a tény, hogy egy romantikus kapcsolat bármikor felbontható kialakítja az elköteleződés hiányát, mind a kapcsolatok, mind a személyek iránt (Dronkers & Harkonen, 2008). Ennek eredményeként, sok esetben az elvált szülőkkel rendelkező egyének nem is választják a házasságot, de gyakori az is, hogy magukhoz hasonlóan, elvált szülőkkel rendelkező párt választanak maguknak, ezáltal kialakul egy homogám, hasonlóságon alapuló kapcsolat (Wolfinger, 2002).

A gyermekek életútját nézve, a szülők válása hatással lehet az iskolázottságra, a társadalmi-gazdasági helyzetre és a személyiségre is, melyek önmagukban is befolyásolják az egyének párkapcsolatát. Zhang szerint, a *socialization theory* után a másik legjelentősebb elméleti tényező a társadalmi-gazdasági helyzet megváltozása és annak továbbörökítése. A válás következtében az anyagi helyzet gyakran negatívan változik, egyrészt előfordul, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkező szülő kiválik a háztartásból, másrészt a válással járó rengeteg költség is hátrányosabb helyzetbe szoríthatja a családot. A kialakult anyagi problémákból nehéz kitörni, a gyermek felnőttkorában is benne maradhat, de az is előfordul, hogy a gyermek is munkavállalásra szorul, ez pedig hatással lehet a tanulmányaira, korai iskola elhagyáshoz vezethet. A gyermekkori pénzügyi problémák kihatással lehetnek az egyén későbbi anyagi tudatosságára is. Az alacsony társadalmi-gazdasági helyzet és az alacsony iskolázottság is rosszabb párkapcsolati minőséggel és stabilitással jár, ezáltal kialakulhat ez a körforgás, vagyis a generációról generációra bekövetkező válás. Ezek mellett korai érettséghez vezet a szülők válása, amiből pedig a korai szexualitás, korai házasság, korai gyermekvállalás adódik. Az idő előtti szexualitás hatással van az egész későbbi életútra is, minden életesemény előbbre tolódhat ennek következtében, ezek mind negatív hatással lehetnek egy házasságnak a

minőségére és stabilitására. A korai romantikus kapcsolatok kialakítása történhet lázadásból, lehet egyfajta menekülés az otthoni negatív környezetből, de szülői példából is adódhat a házasság előtti vagy házasságon kívüli együttlét (Zhang, 2022). Ezen életesemények bekövetkezésének ideje és milyensége befolyásolja a kapcsolati minőséget és stabilitást, tehát ezek negativitása nagyobb eséllyel vezethet váláshoz az egyének esetében.

### 3. Korábbi eredmények

A szülők válásának a hatását az egyén párkapcsolati minőségére és stabilitására vonatkozóan az 1930-as években kezdték el vizsgálni, azonban az első empirikus kutatás csak az 1950-es években jelent meg (Amato, 2001 idézi Landis, 1955). Az első eredmények után a további kutatások is megerősítették, hogy a válásnak van generációkon átívelő hatása (Amato, 1996 idézi Amato, 2001). Kezdetben a legtöbb erre irányuló kutatás az Egyesült Államokban zajlott, csak pár évvel később terjedt ki Európa nyugati országaira. A fő kérdése a korábbi kutatásoknak az, hogy a szülők válásának mely tényezője okozza a gyermek későbbi párkapcsolati instabilitását.

A legjelentősebb kutatás Paul R. Amato 2001-es kutatása, fontossága újszerűségének köszönhető (Amato, 2001). Újszerűsége abban rejlett, hogy mind a szülőket, mind gyermekeiket megkérdezték a kapcsolatukról, ezzel továbblépve azon, hogy csak egy nézőpontot vesznek figyelembe az adatfelvétel során. A kutatás 17 éven keresztül zajlott, a módszerrel a szülők és a gyermekek válási okát is megtudták, így mélyebben tudták vizsgálni a válás átörökítését. Az alapja a *socialization theory* volt, tehát olyan tényezőket kerestek, amelyeket a szülők átadhattak a gyermekeknek, ezzel okozva az ő későbbi párkapcsolati problémáikat. A kutatás végére egyértelmű képet kaptak arról, hogy a szülők válása valóban hatással van az egyén párkapcsolatára. Ennek egyik fő oka a szocializáció, a rossz párkapcsolati példa hatására nem sajátítják el azt a képességet, hogy hogyan kell fenntartani hosszútávon és jól egy kapcsolatot. A másik jelentős tényező maga a válás, ennek hatására az elköteleződésről alakul ki hiányos kép a gyermekekben és ez jelenti a problémát az ő saját házasságukban. Egy későbbi kutatásában a házasságok mellett az élettársi kapcsolatok is belekerültek a mintába, ugyanis terjedésük miatt egyre több gyermek nőtt fel ilyen családi formában, és a szülők szétválásának ebben a formában is hasonló hatásai voltak (Amato, 2017). Összességében, az elköteleződés hiánya és a rossz szocializációs minták voltak azok a tényezők, amit több kutatásban is alátámasztottak, mint válást valószínűsítő ok (Amato, 2001; Wolfinger, 2002; Amato, 2017; Shanoora et al., 2020).

Az alternatív magyarázatokat (is) kereső európai kutatások közül az utóbbi két évtizedben kiemelkedő Dronkers és Harkonen 2008-as kutatása, melyben nők első házasságát vizsgálta 18 országban és nemzetközi különbségeket keresett a szülők válásának hatása és a párkapcsolatok stabilitása között (Dronkers & Harkonen, 2008). Leginkább a váláshoz kötődő attitűdök volt a kutatás feltételezéseinek alapja: a válással szembeni pozitív attitűdök kevésbé adnak okot arra, hogy az egyén válásának valószínűségét meghatározza szüleinek esetleges

válása, emellett az adott ország törvényei is közrejátszhatnak ebben, ugyanis ezek befolyásolják az emberek vélekedését a házasságokkal kapcsolatban (tehát minél nehezebb válni egy adott országban, annál negatívabban vélekednek róla az emberek). Továbbá, a nők foglalkoztatottsága is egy fontos tényező lehet, ugyanis, ahol magasabb a foglalkoztatottság, ott kisebb esélye lehet annak, hogy az egyén válása a szüleinek a hatására történik. A nők foglalkoztatottságával együtt jár az egyén előtérbe kerülése, illetve a nők függetlensége, tehát a válás, mint lehetőség meg tud nyílni előttük. A stabil megélhetésnek köszönhetően a nők a gyermeküket biztonságban fel tudják nevelni, akár egyedülálló szülőként is és a válással járó anyagi terheket is vállalni tudják. A kutatás eredményei azonban nem mutatnak nemzetközi különbségeket, a válás generációkon történő átívelését továbbra is az elköteleződés hiányával magyarázzák.

#### **4. Kutatás**

Kutatásomhoz az Életünk fordulópontjai panelkutatás adatait használtam fel. A kutatás a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet egyik legjelentősebb és legnagyobb felmérése, ami a népesség helyzetét, alakulását és ennek okait vizsgálja. Az adatokat 2001 és 2016 között vették fel, öt alkalommal keresték meg a válaszadókat. A mintavétel véletlenszerűen történt, de törekedtek arra, hogy demográfiai tényezők alapján reprezentatívan szerepeljenek benne az alanyok. Az alapmintában 18 és 75 éves kor közötti személyek szerepelnek, de a követéses vizsgálat miatt szükség volt egy kiegészítő mintára is, ez 2012-ben került felvételre, így ismét arányosan jelent meg a fiatalabb korosztály. A kérdések a családi események, egészségi állapot, munkavállalás és a nyugdíjba vonulás mellett a közérzetre és az aggodalmakra is vonatkoztak. Nem csak az életút fontosabb eseményei jelentek meg, a fordulópontokra is vonatkoztak kérdések. A kérdőívben szerepeltek a családalapítással, a gyermekvállalással, a család felbomlásával és a munkanélküliséggel kapcsolatos kérdések is. Az ötödik hullámban az idősödési folyamat miatt nagyobb hangsúlyt helyeztek az ő életüket érintő dolgokra, így több kérdés is vonatkozott az aktivitásukra, az egészségi állapotukra és az időskori szerepeikre.

Jelenlegi elemzésemhez az Életünk fordulópontjai felmérés első (2001/2) és második (2004/5) hullámának adatait használtam fel. Az adatokat 2001-ben és 2004-ben vették fel, panelkutatásból adódóan ugyanazokkal az emberekkel. A kiemelt változó, amit vizsgáltam a párkapcsolati helyzet változása volt a két adatfelvétel között. Ez alapján három csoportot hoztam létre: az első csoportba tartoznak azok, akiknek a kapcsolata nem változott a két időpont között, a második csoportba azok kerültek, akiknek a kapcsolata a második hullámra felbomlott, a harmadik csoport pedig a megözvegyültek csoportja, akik elvesztették az első hullámban

megnevezett párjukat. Mivel az elemzés középpontjában a párkapcsolat minősége, stabilitása és felbomlása áll, ezért az elemzés az egyedülállókat nem tartalmazza.

**1. tábla: A minta alapvető jellemzői**

| Csoport                                               | Érték        | Fő   |
|-------------------------------------------------------|--------------|------|
| Férfi                                                 | 46,5%        | 4080 |
| Nő                                                    | 53,5%        | 4691 |
| Házastársával él                                      | 88,4%        | 7753 |
| Élettársával él                                       | 11,6%        | 1018 |
| A szülők mindvégig együtt éltek                       | 89,7%        | 7685 |
| A szülők elváltak                                     | 10,3%        | 885  |
| Átlagos életkor a szülők válásakor                    | 11,67 (8,14) |      |
| A házasság/élettársi kapcsolat fentmaradt (2. hullám) | 91,8%        | 8048 |
| A kapcsolat felbomlott (2. hullám)                    | 4,4%         | 386  |
| Megözvegyült (2. hullám)                              | 3,8%         | 337  |
| Átlagos párkapcsolattal való elégedettség (1. hullám) | 8,71 (1,72)  |      |
| Átlagos párkapcsolattal való elégedettség (2. hullám) | 8,62 (1,76)  |      |
| Felmerült a válás gondolata (1. hullám)               | 97,3%        | 8529 |
| Nem merült fel a válás gondolata (1. hullám)          | 2,7%         | 240  |
| Felmerült a válás gondolata (2. hullám)               | 94,2%        | 7685 |
| Nem merült fel a válás gondolata (2. hullám)          | 5,8%         | 472  |

Megjegyzés: A zárójeles értékek a szórást jelölik.

A felhasznált minta leíró statisztikáját az 1. tábla tartalmazza. Összesen 8771 fő szerepel az elemzésben. Az első hullámban a válaszadók 88,4%-a házasságban, 11,6%-a pedig élettársi kapcsolatban élt. Ebből 8048 fő, azaz 91,8% nem szakította meg kapcsolatát az adatfelvételek között. 386 egyénnek a kapcsolata felbomlott, ez 4,4%, 337 fő, 3,8%, pedig megözvegyült a két felmérés között. Az elemzés kontrol változói a nem, a születési év és a vallásosság voltak. Az elemzésben a 8771 főből 4080 férfi és 4691 nő volt.

Az elemzés kiemelt változói közé tartozik a szülők válása, a párkapcsolat minősége, és a válás gondolata, hiszen a szülők válását, mint befolyásoló tényezőt vizsgálom a minőség és az stabilitás tekintetében. A válaszadók 87,6%-nak a szülei mindvégig együtt éltek, 10,1%-nak pedig a születése után szétváltak. Az elvált szülőkkel rendelkezők átlagosan 11,67 évesek voltak a szüleik válása idejében. A párkapcsolattal való elégedettséget egy 0-10-es skálán mérték és

mindkét hullámban lekérdezésre került, míg az instabilitást a válás gondolatának felmerülésével mérték és szintén mindkét hullámban szerepelt a kérdéssorban.

A párkapcsolati elégedettséget egy 0-10-es skálán mérték fel és az első és a második hullámban is lekérdezésre került. Az első hullámban 8725 válaszadó volt, az elégedettség átlaga 8,71 volt, a második hullámra az elemszám 8102-re (a felbomlott kapcsolatok miatt), az átlag pedig 8,62-re csökkent. Ezek alapján a válaszadók legnagyobb többsége elégedett (vagy annak mondja magát) a párkapcsolatával és az első és a második hullám között nincs nagy eltérés. A válás gondolata az első hullámban 2,7%-nál, azaz 240 személynél jelent meg. A második hullámra ez 5,8%, ez 472 válaszadót jelent, tehát ez a változó esetében jelentős változás, arányait tekintve több mint kétszeres növekedés van a két lekérdezés között.

#### 4.1. Kétváltozós tesztek

A szülők válása és az egyén kapcsolatának változása közötti összefüggést khi-négyzet próbával vizsgáltam. Azoknak a válaszadóknak, akiknek a szülei mindvégig együtt éltek, 92,1%-nak a párkapcsolata megmaradt, 3,9%-nak a két adatfelvétel között felbomlott és 4% megözvegyült. Azok közül, akiknek a szülei elváltak 89,3% párkapcsolata megmaradt, 8,4% felbontotta kapcsolatát és 2,4% megözvegyült a két lekérdezés között. Ezek alapján azok, akiknek a szülei elváltak több, mint kétszer annyi százalékban bontották fel kapcsolatukat a két hullám között, mint azok, akinek a szülei együtt élnek. Az elvégzett khi-négyzet próba eredménye 42,475, ami az elfogadási tartományon kívülre esik, tehát a két változó között van kapcsolat.

### 2. tábla: Szülők válása és a párkapcsolati helyzet változása a két hullám között

| Szülők kapcsolata               | A kapcsolat változása (2. hullámra) |            |            |
|---------------------------------|-------------------------------------|------------|------------|
|                                 | Megmaradt                           | Felbomlott | Özvegyülés |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 92,1%                               | 3,9%       | 4,0%       |
| A szülők elváltak               | 89,3%                               | 8,4%       | 2,4%       |
| <b>Khi-négyzet próba</b>        | <b>42,48; p &lt; 0,001</b>          |            |            |

A szülők válása és a válás gondolatának felmerülése közötti összefüggést is khi-négyzet próbával vizsgáltam. Az első hullámban, 2,4%-nak a szülei együtt vannak és felmerült a válás gondolata, 4,6%-nak pedig a szülei elváltak és szintén felmerült a válás gondolata. A khi-négyzet próba eredménye 14,813 és a p-érték kisebb, mint 0,05, tehát van összefüggés a két változó között. A második hullámban a válaszadók 5,2%-nál merült fel a válás gondolata úgy,

hogy a szüleik nem váltak el és 9,6%-nál pedig úgy merült fel, hogy a szüleik elváltak. A p-érték ebben az esetben is kisebb volt, mint 0,05, tehát a második hullámban is összefügg a két változó. Összességében, mindkét hullámban közel kétszer akkora arányban gondoltak a kapcsolat felbontására azok, akiknek a szülei elváltak, mint azok, akiknek együtt maradtak.

**3. tábla: Szülők válása és a válás gondolata**

| Szülők kapcsolata               | A válás gondolata (1. hullám) |           |
|---------------------------------|-------------------------------|-----------|
|                                 | Nem merült fel                | Felmerült |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 97,6%                         | 2,4%      |
| A szülők elváltak               | 95,4%                         | 4,6%      |
| <b>Khi-négyzet próba</b>        | <b>14,81; p &lt; 0,001</b>    |           |
| Szülők kapcsolata               | A válás gondolata (2. hullám) |           |
|                                 | Nem merült fel                | Felmerült |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 94,8%                         | 5,2%      |
| A szülők elváltak               | 90,4%                         | 9,6%      |
| <b>Khi-négyzet próba</b>        | <b>25,77; p = 0,195</b>       |           |

**4. tábla: A párkapcsolati minőség átlagai**

| Szülők kapcsolata               | A párkapcsolat minősége (1. hullám) |          |
|---------------------------------|-------------------------------------|----------|
|                                 | Átlag                               | Elemszám |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 8,72                                | 7643     |
| A szülők elváltak               | 8,64                                | 884      |
| <b>Független mintás t-próba</b> | <b>1,29; p = 0,195</b>              |          |
| Szülők kapcsolata               | A párkapcsolat minősége (2. hullám) |          |
|                                 | Átlag                               | Elemszám |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 8,63                                | 7123     |
| A szülők elváltak               | 8,59                                | 796      |
| <b>Független mintás t-próba</b> | <b>0,73; p = 0,468</b>              |          |

A párkapcsolati minőséget illetően, elsőként független mintás t-próbával teszteltem a szülők válásának hatását a válaszadók párkapcsolati minőségének átlagára az első, illetve a második hullámban is. Az első hullámban az elvált szülőkkel rendelkező egyének átlagosan 8,64-re értékelték a párkapcsolatuk minőségét, azok, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek

pedig átlagosan 8,72-re. A második hullámban, azok, akiknek a szülei elváltak átlagosan 8,59-e, azok, akiknek a szülei a mai napig együtt vannak 8,63-ra értékelték. A t-érték az első hullámban 1,297, a második hullámban 0,726, az átlagkülönbség az első hullában 0,81, a második hullámban pedig 0,045. A kétmintás t-próba eredményei alapján nincs szignifikáns minőségbeli eltérés az elvált szülőkkel rendelkezők és azok között, akiknek a szülei mindvégig együtt éltek.

**5. tábla: A szülők válása és a párkapcsolat minősége**

| Szülők kapcsolata               | A párkapcsolat minősége (1. hullám) |               |                     |           |                    |
|---------------------------------|-------------------------------------|---------------|---------------------|-----------|--------------------|
|                                 | Egyáltalán nem elégedett            | Nem elégedett | Közepesen elégedett | Elégedett | Teljesen elégedett |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 0,2%                                | 1,4%          | 8,7%                | 41,1%     | 48%                |
| A szülők elváltak               | 0,5%                                | 1,5%          | 9,2%                | 44,1%     | 44,8%              |
| <b>Khi-négyzet próba</b>        | <b>6,91; p = 0,141</b>              |               |                     |           |                    |
| Szülők kapcsolata               | A párkapcsolat minősége (1. hullám) |               |                     |           |                    |
|                                 | Egyáltalán nem elégedett            | Nem elégedett | Közepesen elégedett | Elégedett | Teljesen elégedett |
| A szülők mindvégig együtt éltek | 0,3%                                | 1,7%          | 8,8%                | 43,9%     | 45,3%              |
| A szülők elváltak               | 0,0%                                | 1,6%          | 9,4%                | 48%       | 41%                |
| <b>Khi-négyzet próba</b>        | <b>8,53; p = 0,074</b>              |               |                     |           |                    |

A szülők válása és az elégedettség összefüggésének további vizsgálatához az elégedettség változót összevontam, elégedettségi csoportokat hoztam létre, így egy kategoriális változót kaptam. Erre azért volt szükség, mert a változó eloszlása a normálisnál csúcsosabb, ugyanis a válaszadók legnagyobb többsége 9 és 10 között értékelte a párkapcsolatát. Az „egyáltalán nem elégedett” csoportba azok tartoznak, akik a kapcsolatukat 0-ra értékelték. A „nem elégedett” csoportba 1 és 3 közötti, a „közepesen elégedett” csoportba 4 és 6 közötti és az „elégedett” csoportba pedig a 7 és 9 közötti válaszokat osztottam. A 10-es válaszlehetőség az eredeti szerint a teljesen elégedett maradt.

A csoportok létrehozása után az első és a második hullámban is khi-négyzet próbával teszteltem a kapcsolatot a két változó között. Az első hullámban, azok közül, akiknek a szülei együtt élnek 0,2% egyáltalán nem elégedett a kapcsolatával, 1,4% nem elégedett, 8,7% közepesen elégedett, 41,1% elégedett és 48% teljesen elégedett párkapcsolatával. Az elvált szülőkkel rendelkezők közül 0,5% egyáltalán nem elégedett kapcsolatával, 1,5% nem elégedett,

9,2% közepesen elégedett, 44,1% elégedett és 44,8% teljesen elégedett. A khi-négyzet próba eredménye 6,902, a p-érték 0,141, tehát az első hullámban nincs szignifikáns kapcsolat a szülők válása és a válaszadó párkapcsolati minősége között. A második hullámban azok közül, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek 0,3% egyáltalán nem elégedett kapcsolatával, 1,7% nem elégedett, 8,8% közepesen elégedett, 43,9% elégedett és 45,3% teljesen elégedett a párkapcsolatával. Azok közül, akiknek a szülei elváltak nincs olyan válaszadó, aki teljesen elégedetlen párkapcsolatával, 1,6% nem elégedett, 9,4% közepesen elégedett, 48% elégedett és 41% teljesen elégedett válaszadó van. A khi-négyzet próba eredménye 8,528, a p-érték 0,074, tehát a második hullámban sincs szignifikáns kapcsolat a két változó között.

#### *4.2. Többváltozós tesztek*

Az elvégzett tesztek során csupán az egyén szüleinek válásának hatása volt vizsgálva a párkapcsolati stabilitással és minőséggel, a további egyéni tényezők nem voltak kontrollálva. Mivel a párkapcsolati minőség a szülők válásával nem mutatott szignifikáns kapcsolatot, csak a stabilitás (válás gondolatának felmerülése az első és második hullámban, illetve tényleges válás) esetében végeztem logisztikus regressziót, így a szülők párkapcsolati helyzete mellett az életkor, a nem, a végzettség és a gyermekszám is belekerült az elemzésbe. A végzettség változóból három csoportot hoztam létre, így lettek alacsony, közép és magas végzettségűek. A gyermekszám esetében azok voltak a referencia csoport, akiknek nincs gyermeke, majd az egy és a kettő és több gyermekeseket választottam külön. A nem esetében a férfiak alkotják a referenciacsoportot, a szülők válásánál pedig az együttélő szülők.

Először a válás gondolatának felmerülését vizsgáltam a fent említett változókkal. Az első hullámban ezek közül az életkornak negatív hatása van, ha valakinek az életkora egyel nő, akkor 3%-kal ( $\text{Exp}(B)=0,973$ ) kisebb eséllyel merül fel a válás gondolata a párkapcsolatában. A nem tekintetében a férfiakhoz képest a nők esetében merül fel nagyobb eséllyel a válás gondolata ( $\text{Exp}(B)=1,986$ ). A szülők válásának hatása itt is megfigyelhető, ugyanis az elvált szülőkkel rendelkezők esetében 59%-kal nagyobb eséllyel merül fel a válás gondolata, mint azoknál, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek. Ezek mellett sem a végzettségnek, sem a gyermekek számának nincs szignifikáns hatása a válás gondolatának felmerülésére. A második hullámban az életkor és a nem hatása azonos, tehát az életkor növekedésével 3%-kal ( $\text{Exp}(B)=0,969$ ) csökken és a nők esetében ( $\text{Exp}(B)=1,741$ ) gyakoribb a válás gondolatának felmerülése. A szülők válásának hatása ebben a hullámban is jelentős, ugyanis 52%-kal ( $\text{Exp}(B)=1,520$ ) nagyobb eséllyel merül fel a válás gondolata elvált szülőkkel rendelkezők

között. A végzettségnek és a gyermekszámnak a hatása ebben a hullámban sem volt szignifikáns.

**6. tábla: Életkor, nem, végzettség, gyermekszám, szülők válása és a válás gondolata**

|                              | 1. hullám |        |         | 2. hullám |        |         |
|------------------------------|-----------|--------|---------|-----------|--------|---------|
|                              | B         | Exp(B) | p-érték | B         | Exp(B) | p-érték |
| <b>Életkor</b>               | -0,027    | 0,973  | 0,000   | -0,032    | 0,969  | 0,000   |
| <b>Nem</b>                   | 0,686     | 1,986  | 0,000   | 0,555     | 1,741  | 0,000   |
| <b>Végzettség (középfok)</b> | -0,080    | 0,923  | 0,622   | -0,285    | 0,752  | 0,012   |
| <b>Végzettség (felsőfok)</b> | 0,013     | 1,013  | 0,953   | -0,435    | 0,647  | 0,009   |
| <b>Gyermekszám (egy)</b>     | 0,090     | 1,094  | 0,723   | 0,308     | 1,361  | 0,093   |
| <b>Gyermekszám (több)</b>    | 0,359     | 1,432  | 0,118   | 0,370     | 1,448  | 0,031   |
| <b>Szülők kapcsolata</b>     | 0,465     | 1,591  | 0,010   | 0,419     | 1,520  | 0,002   |

A válás gondolatának felmerülése után a tényleges válás bekövetkezésének kapcsolatát vizsgáltam szintén ezekkel a változókkal. Az életkor növekedésével 5%-kal ( $\text{Exp(B)}=0,952$ ) csökken a válás bekövetkezésének esélye. Az egy és több gyermekesek között nem láthatunk nagy különbséget, egy gyermekesek esetében 32%-kal ( $\text{Exp(B)}=0,675$ ), több gyermekeseknél pedig 36%-kal ( $\text{Exp(B)}=0,642$ ) csökken a válás bekövetkezésének esélye a gyermektelenekhez képest. A szülők kapcsolatának hatása pedig a válás tényleges bekövetkezése tekintetében is jelentős, ugyanis 57%-kal nagyobb eséllyel válnak el az elvált szülőkkel rendelkezők azokhoz képest, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek. A válás bekövetkezésének esetén a nemnek és a végzettségnek nem volt szignifikáns hatása.

**7. tábla: Életkor, nem, végzettség, gyermekszám, szülők válása és a válás**

|                              | B      | Exp(B) | p-érték |
|------------------------------|--------|--------|---------|
| <b>Életkor</b>               | -0,049 | 0,952  | 0,000   |
| <b>Nem</b>                   | 0,046  | 1,047  | 0,676   |
| <b>Végzettség (középfok)</b> | 0,058  | 1,060  | 0,680   |
| <b>Végzettség (felsőfok)</b> | 0,310  | 1,364  | 0,079   |
| <b>Gyermekszám (egy)</b>     | -0,391 | 0,675  | 0,014   |
| <b>Gyermekszám (több)</b>    | -0,443 | 0,642  | 0,003   |
| <b>Szülők kapcsolata</b>     | 0,449  | 1,566  | 0,001   |

## 5. Összefoglalás

Tanulmányomban kifejtettem, hogy a párkapcsolatok minőségének és milyenségének egyéni és társadalmi jelentősége is van, az életminőség és a társadalmi helyzet egyik fontos tényezője (Erát, 2019). Az 1950 után jelentkező normaváltozásoknak köszönhetően a házasságkötése száma csökkenni, a válások száma nőni kezdett. Ezen változások hatással vannak a gyermekvállalásra és a gyermekek felnevelésére is (Gödri, 2001). A párkapcsolatok minőségének és stabilitásának vizsgálata ezen tényezők miatt is fontos, így tanulmányomban a szülők válásának hatását vizsgáltam az egyén párkapcsolatára nézve. A tanulmányom célja az volt, hogy elemzésemmel cáfoljam vagy megerősítsem a válás átörökítését Magyarországon, illetve, hogy összefüggést találjak a szülők válása és az egyén párkapcsolati minősége és stabilitása között. Az elemzésem során az Életünk fordulópontjai panelkutatás első és második hullámának adatait használtam fel.

A párkapcsolatok minőségének és stabilitásának mérése nem egyszerű feladat, ugyanis az egyének szubjektíven, a saját megítélésük alapján tudnak nyilatkozni párkapcsolatukról. A megkérdezettek gyakran nem valós választ adnak, illetve válaszukban törekednek arra, hogy kapcsolatukat társadalmilag elfogadottnak mutassák azt be (Gödri, 2001). Ezáltal az adatok, amikkel dolgoztam nem minden esetben mutatnak valós elégedettséget és stabilitást. A kapcsolatok minőségével foglalkozó kutatók a minőség tekintetében megfigyeltek egy U alakú, idő előrehaladtával változó modellt. A párkapcsolatok minősége kezdetben magas, majd az idő előrehaladtával csökken és a gyermekek kirepülése után ismét nőni kezd. A minőségbeli romlás a legtöbb esetben instabilitással jár, tehát nő a válás bekövetkezésének esélye. Azonban a válások leggyakrabban nem a születés után következnek be, hanem a későbbi években (Erát, 2019).

A szülők válásának rengeteg hatása van az éppen felnövő gyermekekre és a későbbi romantikus kapcsolataira. Az elvált szülők gyermekeinek kapcsolata általában rosszabb minőségű és gyakrabban végződik válással. A fő magyarázó elmélet a *socialization theory*, azaz a szocializációs elmélet. Ez alapján a válás öröklésének az okai azok a párkapcsolati és személyiségbeli minták, amiket a gyermek a szüleitől tanul. Az egyik legfontosabb az egészséges konfliktuskezelés hiánya, tehát az egyén azt látja, hogy a problémákat konfliktussal lehet megoldani és ha így sem sikerül, akkor a kapcsolat felbontása is egy lehetőség (Amato, 2001). A válást a legtöbb esetben megelőzi egy konfliktusos időszak, ami idején a gyermek egy feszült és sok esetben nem biztonságos környezetben éli a mindennapjait. Ez a későbbi életében szorongáshoz, depresszióhoz vezethet, ami szintén hatással lehet a romantikus kapcsolataira. A

kötődési nehézségekkel és a bizalom hiányával nehezen tud kialakítani egy egészséges párkapcsolatot, annak minősége rosszabb lehet. Az elvált szülők gyermekeinek a párkapcsolati instabilitása a legtöbbször a kötődés hiányából ered. Azáltal, hogy a szülei a házasságukat felbontották, kialakul benne a kép, hogy a problémák megoldásának az egyik módja az, hogy a kapcsolatának véget vet, míg azok, akiknek a szülei együtt éltek mindvégig, gyakrabban küzdenek és kitartóbbak, amikor a párkapcsolatuk életben tartásáról van szó. A válás az egyénnek az önképére, önértékelésére is hatást gyakorol. Az egyéni önértékelési problémák a romantikus kapcsolatokra is kihatnak, ugyanis ez is különböző bizalmi problémákhoz vezethet, ami szintén csökkenti a minőséget és stabilitást (Smith-Etxeberria et al., 2022). Abban az esetben, amikor a szülők válása elhúzódik, sok konfliktust okoz a családban vagy akár bántalmazásba fordul, az egyénben a párkapcsolatokról kialakul egy negatív kép, elkerülő lesz velük kapcsolatban és nem csak a másik fél iránt nem lesz elkötelezett, de magával a kapcsolattal szemben sem. Azáltal, hogy nem lesz elkötelezett a kapcsolatok felé, gyakran a házasság, mint párkapcsolati forma nem is merül fel esetükben (Dronkers & Harkonen, 2008).

A másik fő elmélet, ami magyarázza a válás örökölhetőségét, az a társadalmi-gazdasági helyzet megváltozásával foglalkozó elmélet. Ennek az alapja, az, hogy a válás rengeteg költséggel jár, illetve a két kereset helyett már egyből kell a családnak megélnie. A válás okozta stressz mellett az anyagi problémákkal való küzdelem is megjelenik és a biztonságos otthoni környezetet még inkább ellehetetleníti. Sok esetben a gyermeknek munkát kell vállalnia a család anyagi szükségleteinek kielégítése miatt, ezáltal a tanulmányai háttérbe szorulnak. Az anyagi problémákból nehéz kitörni és gyakran az egyén a későbbi életében is tovább hordozza, ami szintén a párkapcsolatának instabilitásához és rossz minőségéhez vezet. A korai munkavállalás és az egyik szülő elköltözése idő előtti érettséghez vezet. A korai érettség egyik következménye, a korai szexualitás, gyermekvállalás és házasság is. Ezekkel az egyén menekül az otthoni környezetéből, és jobb élet reményében családot alapít. Azonban a korai házasság és a házasságon kívüli gyermekvállalás is növeli a válás esélyét, tehát a generációról generációra történő válás egyik fő oka a gazdasági helyzet változás (Zhang, 2022).

Empirikus kutatásom célja az volt, hogy a szülők válása és az egyén párkapcsolatának minőség és stabilitásbeli összefüggését megerősítsem vagy cáfoljam magyar adatok tekintetében. Elemzésemhez a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Életünk fordulópontjai panelkutatásának első és második hullámát használtam. Az első hullám 2001-ben került lekérdezésre, a második pedig 2004-ben. Mindkét adatfelvételben ugyanazok a személyek

szerepeltek, viszont azok, akiknek a párkapcsolata felbomlott a két adatfelvétel között kiestek a mintából.

Az elemzésem kiemelt változója a párkapcsolati helyzet változása volt a két adatfelvétel között. Három csoportot hoztam létre ez alapján, az első csoportba tartoznak azok, akiknek a kapcsolata megmaradt, a másodikba azok, akiknek a párkapcsolata felbomlott, a harmadikba pedig a megözvegyültek kerültek. Az elemzésben összesen 8771 fő szerepel. Az első hullámban 88,4% házastársával, 11,6% pedig az élettársával élt. 91,8%-nak a párkapcsolata megmaradt, 4,4%-nak felbomlott és 3,8% megözvegyült a két adatfelvétel között. A válaszadók 87,6%-nak a szülei a mai napig együtt élnek, 10,1%-nak pedig elváltak. Azoknak a válaszadóknak, akiknek a szülei elváltak, a válás átlagosan 11 éves korukban történt.

Továbbiakban a szülők válásának a minőségre és stabilitásra gyakorolt hatását vizsgáltam, mely mindkét hullámban felmérésre került. Azok körében, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek 3,9% számolt be arról, hogy a párkapcsolata felbomlott a két lekérdezés között, míg azok körében, akiknek a szülei elváltak ez az arány 8,4%. A válás gondolata az első hullámban azon válaszadók közül, akiknek a szülei együtt élnek, 2,4% esetében merült fel, az elvált szülőkkel rendelkezők esetében pedig 4,6%-nál. A második hullámra megnőtt azok száma, akik kapcsolatában felmerült a válás gondolata. A mai napig együtt élő szülőkkel rendelkezők esetében 5,2%-nál, azok közül, akiknek a szülei elváltak 9,6%-nál merült fel a válás gondolata. Ezek az eredmények és az elvégzett khi-négyzet próbák alapján a szülők válása és az egyén párkapcsolatának stabilitása között szignifikáns kapcsolat van, tehát a bemutatott elméleteket igazolják a kutatásom eredményei.

Az elégedettséget egy 0-10-es skálán mérték és mindkét hullámban felvették az adatokat. A minőség változónak az átlaga az első hullámban 8,71, a második hullámban pedig 8,62, tehát jelentős minőségbeli változásról a válaszadók nem számoltak be. A legtöbb válaszadó teljesen elégedett a párkapcsolatával, a skálán 10-re értékelte, ez az első hullámban 48%-ot, a másodikban 44,9%-ot jelent. A párkapcsolattal való elégedettség átlaga az első hullámban 8,64 azok esetében, akiknek a szülei elváltak és 8,72 az együtt élő szülők gyermekei esetében. A második hullámban az elvált szülők gyermekeinek az átlaga 8,59, az együtt élő szülőkkel rendelkezőké pedig 8,63. A párkapcsolati elégedettség változóból létrehozott kategoriális változóval végzett khi-próba és a független t-próba eredményei alapján sincs szignifikáns kapcsolat a szülők válása és az egyén párkapcsolati minősége között.

A kétváltozós tesztek elvégzése után logisztikus regresszióval vizsgáltam a párkapcsolati stabilitásra (válás gondolatának felmerülésére és tényleges válásra) gyakorolt hatását az életkornak, a nemnek, a végzettségnek, a gyermekszámnak és a szülők párkapcsolati helyzetének. Az első és a második hullámban is az életkor növekedése 3%-kal csökkentette a válás gondolatának felmerülését és a férfiakhoz képest a nők esetében volt gyakoribb. Az elvált szülőkkel rendelkezőknél az együtt élő szülőkhöz képest az első hullámban 59%-kal a másodikban pedig 57%-kal nő annak az esélye, hogy a kapcsolatuk során felmerül a szétválás gondolata. A végzettségnek és a gyermekek számának sem az első, sem a második hullámban nem volt szignifikáns hatása. A tényleges válás bekövetkezésének vizsgálata során az életkornak és a nemnek a hatása eltűnt, viszont a gyermekszám hatása jelentős lett. Egy gyermek 32%-kal, több gyermek pedig 36%-kal csökkentette a válás bekövetkezését. A szülők válásának a hatása a válás tényleges bekövetkezésére is nagy hatással van, ugyanis azok, akiknek a szülei elváltak 57%-kal nagyobb eséllyel szakítják meg a kapcsolatukat, mint azok, akiknek a szülei a mai napig együtt élnek.

Összességében, az elméletek és korábbi kutatások alapján a stabilitás és a minőség esetében is összefüggést vártam a szülők válása és a vizsgált változók között. Eredményeim alapján a szülők válása csak a párkapcsolat stabilitásával (legyen az tényleges válás vagy a válás gondolata) van összefüggésben, míg a párkapcsolat minőségére nincs semmilyen hatással, azonban a párkapcsolati stabilitást a szülők válása mellett az életkor, a nem és a gyermekszám is jelentősen befolyásolhatja.

Kutatásom során a szülők válásának a hatása mellett további párkapcsolatokkal foglalkozó kérdések is felmerültek bennem, amelyeket további kutatási lehetőségnek tartok. Első sorban szintén a szülők válásának hatását vizsgálnám, viszont többgyermekes családok tekintetében és a testvérek között keresnék hasonlóságokat és különbségeket. Feltételezem, hogy az, hogy valaki hányadik gyermeknek születik a családba nagyban meghatározza a viselkedését és a személyiségét. Ez alapján célom lenne egyfajta szabályszerűséget felállítani, ami bemutatja a legkisebb, a középső és a legidősebb testvérek válást követő viselkedését és párkapcsolati működését. Ezen belül az iskolai teljesítmény változását, az első romantikus kapcsolat és az otthonról való elköltözés időpontját is vizsgálnám a testvérek között. Emellett az elvált egyéneknek a válás után következő párkapcsolatát és házasságát is vizsgálnám, olyan tekintetben, hogy milyen kapcsolati viselkedési formákat visznek magukkal előző házasságukból és ezeknek milyen hatása lehet az új házasság tekintetében. Az újránházasodók párkapcsolati minőségében és stabilitásában is felfedezhető hasonlóságokat keresnék, emellett

az újrահázasodók párválasztását és gyermekvállalását is érdekes kutatási területnek gondolom. E tekintetében a gyermekre gyakorolt hatását is vizsgálnám, viszont a minta olyan egyéneket tartalmazna, akiknek a kapcsolata a válás után az egyik szülővel megszakadt és a közel álló szülő újra házasodásának és az új család alapításának a következményeit helyezném a középpontba. Továbbá az elolvasott irodalmak alapján az egyik szülő elvesztésének az egyén párkapcsolatra való hatását is érdemesnek tartanám megvizsgálni. Ezen belül összevetném a szülőnek az elvesztését azzal, ha a válás után az egyik szülővel a kapcsolat teljesen megszakad. Emellett az eltávozó szülőnek a nemének a hatását is vizsgálnám a gyermek nemének tekintetében, hiányos kép alakul-e ki az adott nemről a gyermekben.

## Irodalomjegyzék

- Amato, P. R., DeBoer, D. D. (2001). The transmission of marital instability across generations: Relationship skills or commitment to marriage?. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1038-1051.
- Amato, P. R., Patterson, S. (2017). The intergenerational transmission of union instability in early adulthood. *J Marriage Fam*, 79(3), 723-738.
- Boyle, P. J., Kulu, H., Cooke, T., Gayle V. & Mulder, C. H. (2008). Moving and union dissolution. *Demography*, (45), 209–222.
- D’Onofrio, B. M., Turkheimer, E., Emery, R. E., Heath, A. C. & Madden, P. A., Slutske, W. S., Martin, N. G. (2006). A genetically informed study of the process underlying the association between parental marital instability and offspring adjustment. *Dev Psychol*, 42(3), 486-499.
- Dronkers, J., Harkonen, J. (2008). The intergenerational transmission of divorce in cross-national perspective: Results from the fertility and family surveys. *Population Studies*, 62(3), 273-288.
- Erát, D. (2019). A párkapcsolattal való elégedettség időbeli alakulása: Lehetséges pályák és befolyásoló tényezők. *Demográfia*, 62(4), 347-384.
- Gödri, I. (2001). *A házassági kapcsolatok minősége és stabilitása. Elméleti támpontok és mérési lehetőségek*. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Lesthaeghe, R. (2014). The second demographic transition: A concise overview of its development. *PNAS*, 111(51), 18112-18115.
- Murinkó, L. (2023). A házasságban élők sokfélesége az új évezredben. *Demográfia*, 66(1), 5-70.
- Shanoora, A., Khir, A. M. & Hamsan, H. H. (2020). Which is worse; divorce or conflict? Parental divorce, interparental conflict, and its impact on romantic relationship quality of young dating adults in the Maldives. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(15), 325-339.
- Sindylkova, Zs., Kopcsó, K. (2022). Várandós nők párkapcsolati minősége és annak szociodemográfiai jellemzőkkel kimutatott összefüggései. *Demográfia*, 65(4), 321-356.

- Smith-Etxeberria, K., Corres-Medrano, I. & Ferndandez-Villanueva, I. (2022). Parental divorce process and post-divorce parental behaviors and strategies: Examining emerging adult children's attachment-related anxiety and avoidance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 1-14.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K., Stanley, S. M. & Markman, H.J. (2008). Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. *Journal of Family Psychology*, 22(5), 789-793.
- Wolfinger, N. H. (2003). Family structure homogamy: The effects of parental divorce on partner selection and marital instability. *Social Science Research*, 32, 80-97.
- Zhang, C. (2022). The effect of parental divorce on sexual life and marital well-being of offspring in China. *Chinese Journal of Sociology*, 8(3), 398-420.